

Samodzielna Pracownia Pielęgniarstwa Klinicznego i Rehabilitacyjnego
Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie
Kierownik – dr n. med. Anna Hajduk
Independent Department of Clinical and Rehabilitation Nursing
Pomeranian Medical University in Szczecin

BOŻENA GORZKOWICZ

***Assessment of pain like a part health related quality of life and probability
depression in patient with idiopathic scoliosis – pilot study***

**Ocena dolegliwości bólowych jako element jakości życia zależnej od zdrowia
oraz prawdopodobieństwo wystąpienia depresji
u pacjentów ze skoliozą idiopatyczną – badania pilotażowe**

Boczne idiopatyczne skrzywienie kręgosłupa (skolioza idiopatyczna – s.i.) jest jednym z najczęstszych zniekształceń w obrębie narządu ruchu. Występuje u ok. 1,5 – 3 % populacji. Boczne skrzywienie kręgosłupa dotyczy częściej płci żeńskiej. Stosunek płci żeńskiej do męskiej szczególnie w przypadku skolioz przekraczających 40 ° według Cobba oceniany jest jak 7 : 1 [2].

Etiologia schorzenia jest nieznana i wieloczynnikowa. Składają się na nią: pewna skłonność dziedziczna z niewielką asymetrią w ośrodkowym układzie nerwowym oraz zachwianie biomechaniki kręgosłupa i przyspieszenie wzrostowe.[5]

Zniekształcenia w przebiegu skoliozy idiopatycznej nie ograniczają się jedynie do kręgosłupa, dotyczą również klatki piersiowej i jej narządów wewnętrznych, obręczy barkowej, miednicy i niekiedy jamy brzusznej. Towarzyszące choroby objawy kliniczne, restrykcje stosowane w procesie leczenia oraz zmiana wyglądu wpływają na zaburzenie obrazu własnego ciała, pogorszenie się jakości życia oraz obniżenie nastroju u osób dotkniętych schorzeniem.

Holistyczne pojmowanie pacjenta nakłada obowiązek oceny jakości życia jako istotnego elementu końcowych, randomizowanych badań III fazy.

Definicja jakości życia zawiera się w definicji zdrowia wg WHO, która stwierdza, że zdrowie to nie tylko brak choroby, ale stan w pełni satysfakcjonującego samopoczucia psychicznego i społecznego.

Obecnie szerokie zastosowanie w medycynie znajduje pojęcie „jakość życia uwarunkowana stanem zdrowia” HRQOL (Health Related Quality of Life), rozumiane jako funkcjonalny efekt choroby i jej leczenia odbierany przez pacjenta. HRQOL obejmuje cztery dziedziny: stan fizyczny i sprawność ruchową, stan psychiczny, sytuację społeczną i warunki ekonomiczne oraz doznania somatyczne [4].

Wśród wielu czynników wpływających na jakość życia chorych ze skoliozą dużą rolę przypisuje się ocenie stopnia i częstości dolegliwości bólowych kręgosłupa oraz ich wpływu na stan psychiczny chorych. Odczucie bólu ma złożony, wielowymiarowy i subiektywny charakter; to nie tylko fizjologiczny proces przewodzenia impulsu nerwowego, ale także emocje, postawa wobec bólu, cierpienie i ekspresja bólu [3].

Celem pracy jest ukazanie zależności pomiędzy nasileniem dolegliwości bólowych a prawdopodobieństwem wystąpienia depresji u pacjentów ze skoliozą idiopatyczną zakwalifikowanych do leczenia operacyjnego. Wyniki stanowią element pilotażowych badań nad wybranymi aspektami jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia.

MATERIAŁ

Ocenie poddano 33 chorych zakwalifikowanych i przygotowywanych do zabiegu operacyjnego metodą Cotrel – Dobusset z powodu skoliozy idiopatycznej w Klinice Ortopedii Dziecięcej PAM. Zgodnie z założonym planem badań ocenę powtórzono po 6 ± 1 miesiącu po zabiegu operacyjnym.

Wiek badanych wynosił 13 – 18 lat, średnia $15,6 \pm 1,8$ lat.

W badaniu uczestniczyło 29 dziewcząt i 4 chłopców hospitalizowanych od stycznia do grudnia 2004 roku w tutejszej klinice.

U chorych z analizowanej grupy przeważała skolioza idiopatyczna jednołukowa piersiowa – typ III wg Kinga oraz dwułukowa z przewagą piersiowej – typ II wg Kinga.

Średnie wartości kątowe wynosiły $57,47^\circ \pm 33,5$ kąta Cobba.

METODA

W celu analizy problemów badawczych w części teoretycznej wykorzystano następujące metody badań:

- kwestionariusz wywiadu środowiskowego wzorowany na standaryzowanym przystosowanym do specyfiki schorzenia,
- Wzrokowo – Analogowa Skala Natężenia Bólu (Visual Analogue Scale – VAS) jako Śintegralna część kwestionariusza SRS – 22 HPQL – (Scoliosis Research Society – 22 Health – Related – Quality – of – Life Questionnaire) [2]
- kwestionariusz Skali Depresji Becka – (Beck Depression Inwertory - BDI) [1].

WYNIKI

Za pomocą skali VAS dokonano oceny natężenia bólu odczuwanego przez badanych w okresie 6 miesięcy poprzedzających hospitalizację. Dane uzyskane wg tej oceny przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Ocena natężenia bólu

Nasilenie bólu	Brak		Lekki		Średni		Silny		Dotkliwy	
Skala VAS	0		1 2 3		4 5 6		7 8 9		10	
Badana populacja n = 33	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
		12	34	10	33	10	33	1	3	0

Równoległe do oceny natężenia dolegliwości bólowych dokonano oceny według czterostopniowej skali Becka.. Jest ona popularną skalą psychometryczną stosowaną do oceny głębokości depresji.

Tabela 2. Ocena nasilenia zaburzeń depresyjnych

Natężenie depre- sji	Bez depresji		Łagodna de- presja		Umiarkowanie ciężka depresja		Bardzo ciężka depresja	
Skala Becka	0 -11		12 - 26		27 - 49		50 - 63	
Badana populacja n = 33	n	%	n	%	n	%	n	%
		26	79	6	18	1	3	0

Kolejnym etapem badania było dokonanie ponownej oceny natężenia dolegliwości bólowych oraz nasilenia zaburzeń depresyjnych 6 ± 1 miesiącu po zabiegu operacyjnym. Założono, że wybrany czasokres pozwala badanym na zaadoptowanie się do nowych warunków życiowych.

Tabela 3. Ocena natężenia bólu 6 miesięcy po zabiegu operacyjnym

Nasilenie bólu	Brak		Lekki		Średni		Silny		Dotkliwy	
Skala VAS	0		1 2 3		4 5 6		7 8 9		10	
Badana populacja n = 11.	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
		2	18	2	18	4	46	0	0	2

Analizę nasilenia zaburzeń depresyjnych w drugim etapie badania przedstawia załączona tabela nr 4

Tabela 4. Ocena nasilenia zaburzeń depresyjnych 6 miesięcy po zabiegu operacyjnym

Natężenie depresji	Bez depresji		Łagodna depresja		Umiarkowanie ciężka depresja		Bardzo ciężka depresja	
Skala Becka	0 - 11		12 - 26		27 - 49		50 - 63	
Badana populacja n = 11	n	%	n	%	n	%	n	%
		8	73	2	18	1	9	0

Korelację pomiędzy nasileniem zaburzeń depresyjnych a średnią arytmetyczną natężenia dolegliwości bólowych w okresie przygotowania do zabiegu operacyjnego przedstawia tabela nr 5, a zależność pomiędzy wymienionymi w czynnikami w drugim etapie badań obrazuje tabela nr 6..

Tabela 5. Nasilenie zaburzeń depresyjnych a natężenie dolegliwości bólowych w okresie przed operacją

Nasilenie zaburzeń depresyjnych	Liczba respondentów n - 33		Nasilenie dolegliwości bólowych $\bar{x} \pm SD$
0 - 11	26	79 %	2,2 ± 3,4
12 - 26	6	18 %	2,3 ± 1,8
27 - 49	1	3 %	6 ± 0
50 - 63	0	0	0

X – średnia arytmetyczna SD – odchylenie standardowe

Tabela 6. Nasilenie zaburzeń depresyjnych a natężenie dolegliwości bólowych w 6 ± 1 miesiący po operacji

Nasilenie zaburzeń depresyjnych	Liczba respondentów n - 11		Nasilenie dolegliwości bólowych $\bar{x} \pm SD$
0 - 11	8	73 %	5,0 ± 2,5
12 - 26	2	18 %	7,0 ± 0,5
27 - 49	1	9 %	10,0 ± 0
50 - 63	0	0	0

X – średnia arytmetyczna SD – odchylenie standardowe

OMÓWIENIE

Jednym z interesujących aspektów badania jakości życia chorych ze skoliozą idiopatyczną jest zagadnienie oceny bólu kręgosłupa.

Brak dolegliwości bólowych w trakcie pierwszego etapu badania relacjonowało 12 osób co stanowi 34 % populacji badanej, a w II etapie badania tylko 2 (18 %). Wynik świadczy o wyraźnym wzroście występowania dolegliwości bólowych w wczesnym i późnym okresie pooperacyjnym. Potwierdzały to także luźne uwagi zapisywane w kwestionariuszu odpowiedzi. Występowanie dolegliwości bólowych o lekkim natężeniu w I etapie badania zgłaszało 10 (33%) respondentów, zaś po zabiegu zaobserwowano obniżenie się odsetka respondentów odczuwających ból lekki do 2 (18%). Ból średni zgłaszało także 10 (33%) badanych przed operacją i 4 (46%) po zabiegu operacyjnym. Silne natężenie dolegliwości bólowych przed zabiegiem zgłaszała 1 osoba (3%) a nikt nie zgłaszał natężenia bólu jako dotkliwego. W okresie pooperacyjnym sytuacja kształtowała się w sposób odmienny. Żaden z respondentów nie rozpoznał dolegliwości bólowych na poziomie średnim, ale 2 (18%) badanych określiła jako dotkliwy. Potwierdza to fakt mało zadowolającego postępowania przeciwbólowego.

Ocena nasilenia zaburzeń depresyjnych dotyczy 1 miesiąca poprzedzającego badanie. Brak znamion zaburzeń depresyjnych stwierdzono u 26 (79%) respondentów. W II etapie badania zaobserwowano niewielki spadek odsetka ww. osób do poziomu 8 (73%). Rozpoznanie zaburzeń o charakterze lekkiej depresji rozpoznano u takiego samego odsetka badanych 18% w okresie przed i pooperacyjnym. U jednej respondentki stwierdzono rozpoznanie umiarkowanie ciężkiej depresji w I i II etapie badania co zostało potwierdzone rozpoznaniem klinicznym. U żadnego z badanych nie została rozpoznana bardzo ciężka depresja. Świadczy to o prawidłowej kwalifikacji chorych do zabiegu operacyj-

nego w obrębie kręgosłupa. Brak możliwości współpracy z pacjentem w okresie przed i pooperacyjnym jest poważnym problemem i wymaga przygotowania specjalnych procedur postępowania.

Zaobserwowano niewielki 4% wzrost zaburzeń depresyjnych w późnym okresie pooperacyjnym wraz z wyraźnym wzrostem natężenia dolegliwości bólowych z poziomu 2,5 do 6,37. Jest to zgodne z doniesieniami Kashikar- Zuck dokonanych na podstawie badań w grupie młodocianych pacjentów [5] Nastąpił jedynie 3 % spadek ilości respondentów u których nie stwierdzono dolegliwości bólowych w trakcie II etapu badania.

WNIOSKI

1. Zaobserwowano niewielką korelację pomiędzy wyraźnym wzrostem natężenia bólu kręgosłupa a wzrostem zaburzeń depresyjnych w grupie osób operowanych z powodu skoliozy idiopatycznej.
2. Znaczący wzrost natężenia dolegliwości bólowych w okresie pooperacyjnym świadczy o nieprawidłowym postępowaniu przeciwbólowym.
3. Po dokonaniu analizy zebranego materiału badawczego stwierdzono konieczność wydłużenia okresu obserwacji oraz zwiększenia liczebności grupy badawczej.

PIŚMIENNICTWO

1. Beck AT, Ward CH et al. 1961, An inventory for measuring depression, Archives of General Psychiatry; 4: 53-63
2. Głowacki M. Wartość wybranych czynników prognostycznych w leczeniu operacyjnym skoliozy idiopatycznej. Ośrodek Wydawnictw Naukowych 2002: 8-10
3. Golec A, Dobrogowski J. Zaburzenia depresyjne i ból przewlekły. Ból 2004; 5, 4: 35 - 43
4. Gruszczyński W, Goc S. Pojęcie jakości życia w medycynie. Kwartalnik Ortopedyczny 2004; 3: 151- 155
5. Kashnik – Zuck S, Goleschneider KR et al.. Depression and functional disability in chronic pediatric pain. Clin. J Pain 2001; 17: 341 349
6. Marciniak W, Szulc A. Wiktora Degi ortopedia i rehabilitacja. PZWL 2004: 68 - 69
7. White FS, Asher AM et al. Patients' perceptions of overall funktion, pain and apperence after primary posterior instrumentation and fusion for idiopathic scoliosis. Spain 1999; 24(16) s. 1693 – 1700

STRESZCZENIE

Celem pracy jest wykazanie zależności pomiędzy nasileniem dolegliwości bólowych kręgosłupa a prawdopodobieństwem wystąpienia zaburzeń depresyjnych. Badania za pomocą kwestionariusza skali Becka i Wzrokowo – Analogowej Skali Natężenia Bólu (VAS) jako integralnej części kwestionariusza SRS – 22 HPQL wykonano w dwu etapach grupie 33 chorych ze skoliozą idiopatyczną zakwalifikowanych do leczenia operacyjnego metodą Cotrel-Dubousset. W badaniu stwierdzono niewielką zależność pomiędzy nasileniem dolegliwości bólowych a wystąpieniem zaburzeń depresyjnych.

SUMMARY

The aim of study is assess corelation between intensity of pain and propobility apperence of depression. Examination based on the protocol Visual Analogue Scale (VAS) like a integral part of Scoliosis Research Society – 22 Health – Related – Quality – of – Life Questionnaire (SRS – 22 HPQL) passed in two parts in 33 patients surgically treated with Cotrel- Dubousset instrumentation. During the observation period the result have shown small corelation between apperence and intensity of pain and pressence of depression.